

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

תוכן

- א. ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ... בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהם.....1
- ב. ושתייה היתה נקראת.....2
- ג. שממנה הושתת העולם ... ממנו מוכלל יופיו של עולם.....3

דף נד.

א. ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ... בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהם

נאמר בפרשת במדבר (ד כ) "ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו", י"א שהוזהרו בזה בני ישראל לדורות¹. שלא יראו את הארון², בשעה שנושאים אותו. וי"א שאין המצוה נוהגת לדורות, וי"א שנוהג לדורות מלבד בימי בית ראשון שלא נהג³. ולפיכך רוב הראשונים לא מנאוה במנין המצוות⁴.

¹ הרס"ג (מצוה ריג) והבה"ג (במנין נמצוות שבהקדמתו מצוה קנה) ר"ש בן גבירול (מצוה רנז) והיראים (סי' שנב) סוברים שנצטוונו באיסור זה לדורות, ומנאוה במנין הלאוין. ואף שהפסוק שם נאמר ללויים מ"מ אף הכהנים אסורים בכך, וכמו שנאמר במדבר רבה פ"ד: "ומה היו בני אהרן עושים כו' כדי שלא יראו את הארון כו'", ועי' רמב"ן ריש פרשת במדבר שמדמה לאזהרת הר סיני והכהנים והעם אל יהרסו וכו', ועי' ר"י פרלא בביאור לרס"ג לאוין ל"ת ריב ריג ריד, וכל שכן שישראלים אסורים בכך – עי' ר"י פרלא שם. וכתב שם לבאר הגמ' אצלינו בשני אופנים א. דרב הסדא פליג ולא הודה וגם רב נחמן לא כתב אלא לתרין וס"ל דלאו זה לדורות ב. דבבית ראשון לא נהג משון דהוי כחופה. אך משחרב הבית בימי שני חזר איסור זה דתו הוי כמאורסה כמו בזמן המשכן ואע"ג דנגזו הארון נ"מ לשאר כלי קודש לאוסרים להלך, או לאם ימצא הארון, בזה מובן המעשים המוזכרים בגמ' על כהנים שמתו משום שמצאו את הארון.

² וי"א דה"ה שאר כלי המקדש.

³ בגר"י פערלא מסכם "מתבאר דלכ"ע מיהת לאו דלא יבאו לראות כבלע את הקודש הוא מצוה שנוהגת לדורות. וכ"ש שהיתה נוהגת משבאו לארץ עד בנין בית הבחירה ולא איפלינו אמוראי אלא בזמן בית ראשון. וגם בזה רבים פליגי עליה דר"ג וס"ל דהיתה נוהגת גם בכל זמן בית ראשון ולא פסקה מעולם מצוה זו. וכן מוכרח דעת המדרש שהבאתי. מדקיהיב טעמא משום דכתיב לא יראני האדם וחי. ובודאי דטעם זה איתי לעולם. וא"כ נכונים מאוד דברי רבינו הגאון ז"ל והבה"ג וסייעתו ז"ל שמנו לאו זה במנין הלאוין."

⁴ רמב"ם בספר המצוות שורש ג, וכתב הרמב"ן שם שאף הבה"ג שמנה את מצוות "ולא יבאו לראות כבלע ונו", כאיסור לגנוב כלי שרת הכלול בו (עי' סנהדרין פא ע"ב), וכתב שהיא נוהגת לדורות, מודה שבמצוה שלא לראות את הארון נצטוונו רק במדבר, ולא לדורות. ור"א בן הרמב"ם (ספר מעשה נסים סי' ב) הסביר, שהאזהרה זו נאמרה לא רק על הארון אלא על כל כלי הקודש יחד בשעה שנושאים אותם, לכן בטל איסור זה משנבנה בית המקדש ובטלה נשיאת כל כלי הקודש יחד, ונע"י הר"י פרלא להרס"ג שם בביאורו. ואף על פי שנאמר: "ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה'" (שמואל א' ו יט), כבר שאלו: "משום דראו, ויך" (סוטה לה ע"א, ועי"ש ברש"י), ואמרו שם סיבות אחרות לענשם. ועי' ר"י פרלא לרס"ג שם. שהאריך בביאור מחלוקת זו ע"פ הגמרא יומא (נד.), וסוטה (לה ע"א) ועוד עי"ש האריך.

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

ו"א שאזהרה זו נאמרה על כל כלי הקודש יחד, שבשעה שנושאים אותם לא יראו אותם יחד⁵.
ו"א שהאזהרה נאמרה על כל אחד מכלי המקדש בנפרד, שכל זמן שיחיה צורך לנשאו, שלא
יראו אותו⁶. ו"א שהאזהרה נאמרה רק על הארון, ולא על שאר כלי הקודש⁷.

הרואה את הארון חייב מיתה בידי שמים, ואינו חייב מיתה בבית דין⁸. ו"א שאינו חייב מיתה
בידי שמים⁹.

דף נד:

ב. ושתיה היתה נקראת

יש שנהגו¹⁰ שאין לתקן ולסדר חומי השתי כדי לארוג בגדים מר"ח אב עד
תשעה באב מפני שפסקה אבן השתייה ושמה הוא מלשון שתי, ואסמכוה
אקרא כי השתות יהרסון.

⁵ ואין איסור לראות אחד מכלי הקודש בפני עצמו, – ר"א בן הרמב"ם (ספר מעשה נסים סי' ב), לכן בטל
איסור זה כשנבנה בית המקדש ובטלה נשיאת כל כלי הקודש יחד, [ועי' הר"י פרלא להרס"ג שם בביאורו].
⁶ הר"ד הבבלי כתב במעשה נסים שם בדעת הראשונים הסוברים שנצטוונו באיסור זה לדורות. שסוברים
שאינן המצוה על נשיאת כל כלי הקודש יחד, אלא אף על אחד מהם, כל זמן שיחיה צורך לנשאו, שלא יראו
בו. [ועי' רש"י במדבר שם ובסנהדרין פא ע"ב ד"ה כבלע, ויראים השלם שם ובתועפות ראם שם]. הר"ד הבבלי
כתב במעשה נסים שם

⁷ רמב"ן וראב"ע שם. וכמו שנאמר במדרש (במדבר רבה סוף פ"ה): "עשה משה תקנה שיהיו בני אהרן מפרקים
את הפרוכת מפני הארון, וזהו שאמר הכתוב ולא יבאו לראות כבלע את הקדש, זה הארון", [ועי' תוספתא
סוטה פ"ז וספרי פ' קרח יח ג], ולפיכך נענשו אנשי בית שמש, שראו את הארון כשהוא מגולה, ראה תרגום
יונתן שמואל א ו יט, ר' לוי בבמדבר רבה פ"ה. ועי' ר"י פרלא בביאור לרס"ג שם שאף החולקים בגמ' ואמרו
טעמים אחרים למיתתם יתכן שמודים באזהרת הראיה אלא שסוברים שהארון היה מכוסה, ועי"ש שהעיר
מהגמרא ביומא נד. שיש לחלק בין זמן בית ראשון לשאר הזמנים.

⁸ רש"י (במדבר ד טו), ופירש רבינו אליהו מזרחי שם על רש"י שאע"פ שנאמר "ומתו" אינו חייב מיתה חנק
בבית דין (ככל מיתה סתם שנאמרה בתורה), שהרי לא מצינו מיתה בית דין בקודש ובמקדש. וכמו שכתב
היראים (סי' רפה), לגבי זר ששימש בקודש. ראה בפירושי רבי אליהו מזרחי, ויקרא (כב ט), ובמדבר (א נא,
וד טו).

⁹ מהר"י פערלא שם וכמו שלמד בדברי הסיפרי זוטא לגבי נגיעה בארון, דבא לפטור מחיוב מיתה [כמדויק
בלשוננו], אבל אזהרת לאו ודאי איכא אף לדורות. ומש"כ בפסוק "ומתו", בהכרח צ"ל דכוונת הפסוק דאם
יגעו או יראו יש חשש שיבואו לעבוד בכלי המקדש, וימותו, אבל על עצם הנגיעה אין מיתה. אע"פ שבארון
לא שייכא עבודה, י"ל דאע"ג דהארון עצמו לא נעשה בו שום עבודה, מ"מ הרי נעשית לידו עבודה כגון היות
שלפני ולפנים וקטורת דיוה"כ שבין הבדים, ולהרחקה יתירה לחומר איסורו נזר הכתוב גם על הנגיעה
והראיה, אע"פ שעל הנגיעה והראיה עצמן ליכא עונש מיתה. וכזה מתיישב גם למה לא מנה הרס"ג במנין
העונשים, את עונש ראית ארון, אף שדרכו למנות את כל העונשים. וכזה מתיישב מ"ש בסוטה (לה ע"ב) לגבי
עוון שלא אמרו שנהרג משום שנגע בארון. אמנם רבי לוי שם במדרש שכתב שעוון נהרג על שראה את
הארון בהכרח ס"ל דראיה או נגיעה יש בה מיתה בידי שמים. ורש"י שכתב שחייב מיתה בידי שמים אויל
בשיטת רבי לוי במדרש ודלא כגמרא סוטה (לה ע"ב) והסיפרי זוטא דכנ"ל משמע דס"ל דאינו חייב מיתה כדי
שמים.

¹⁰ שו"ע ונו"כ תקנא ח, חיי אדם חלק ב-ג כלל קלג סעיף טו, בן איש חי שנה ראשונה פרשת דברים סעיף יא

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

ולא רק בעושיין לעצמן הוא שאסור לנוהגים כן, אלא גם בעושיין לאחרים אסור משום המנהג, בין בשכר בין בחינם, ונשים שנוהגות כן ואפילו החמירו בזה עליהם מעצמם, אסור להתיר להם.

אך הנשים שטוות חוטין כדי לתפור בהם בגדים, אם מחייתם היא ממלאכה זו שרי לטוות אפילו בשבוע שחל בו ט"ב, שאין במלאכה זו שמחה ואינו דומה לתיקון השתי שהוא בתחלת אריגת הבגדים ויש בו שמחה¹¹, גם לנוהגים באיסור זה מותר לארוג לולאות או פתילים וכן עטרה שכל אלו אינם בגדים וכלים גמורים אלא עושים אותם לנאות בהם הבגדים¹², וכל זה הוא בבני אדם שמחיתם ממלאכה זו, אבל בעלי בתים שעושיין לעצמן ואפילו לעורך אחרים בשכר ואין מחייתם ממלאכה זו צריכין להזהר שלא לעשות מר"ח עד ט"ב.

ג. שממנה הושתת העולם... ממנו מוכלל יופיו של עולם

אבן השתיה היא כנגד כיפת המסגד שנקרא אל צכרא, שהיתה במערבו של בית קדשי הקדשים¹³, והמרחק מעובי כותל המערבי עד האבן הנ"ל, הוא יותר ממאה מטר¹⁴, ולפיכך מותר¹⁵ למתפללים שעל יד הכותל להכניס יד בתוך הסדקים שבין נדבכי הכותל. ומותר לאיש לא טהור, אפילו שהטומאה יצאה מגופו, כגון זב ובעל קרי, להכנס בלי טבילה, על יד הכותל להתפלל שם, וכן הוא הדין לאשה יולדת לפני טבילתה. כי הכותל המערבי הוא חומת הר הבית, והעומדים לפניו הם עומדים מחוץ לחומת הר הבית. ואשר על כן מותר להיכנס לשם עם נעלים. ויש שהחמירו¹⁶ שלא לגעת באבני הכותל.

¹¹ וכנז' בת"ה סי' קנ"ב וכ"כ בלבוש ז"ל, ואף על גב דנראה דלא התיירו אלא בחוטים של תפירה, אבל חוטין הצריכין לשתי, גם המווייה שלהם אסורה וכמ"ש הט"ז סע"ק ז', מ"מ כתבתי בסה"ק מקבציאל דאלו שמחיתם בכך יש לסמוך על מ"ש הרב מחצית השקל להקל להם, ועל כן פועלים של הטויה ושזירה שקורין אותם בערבי כבאבא"ת, וכן אותם שקורין בלשון ערבי פתאית"ל, כיון דמחיתם ממלאכה זו אין למנוע אותם. בן איש חי שם.

¹² שם ושם אך בחיי אדם לא הזכיר תנאי זה שמחיתם בכך

¹³ הרדב"ז בסימן תרצ"א

¹⁴ קרוב למאתיים אמה, ואילו המרחק שבין כותל העזרה לבין אבן השתיה אינו יותר משלושים ושמנה אמות. שאחורי בית הכפורת י"א אמה, ועובי הכותל של קדש הקדשים עם התא שבפנים י"ז אמה, בסך הכל כ"ח אמה, ואבן השתיה היתה במערבו של בית קדש הקדשים, לדברי הרמב"ם, ואף אם תמצי לומר שהאבן היתה באמצע בית קדש הקדשים, וכמו שכתבו התוספות יום טוב (יומא פרק ה משנה ב), ובספר דרך הקדש (דף כד עמוד ג) בשם מהרימ"מ. מכל מקום כיון שבית קדש הקדשים היה עשרים על עשרים, הוסיף מחצית העשרים על כ"ח, הוה ליה ל"ח אמה, נמצא שאין בין כותל מערבי של עזרה לאבן השתיה יותר מל"ח אמה.

והמציאות רחוקה מאוד משיעור זה. ועל כרחק לומר שאין הכותל המערבי הזה שלנו אלא כותל הר הבית שכתב כן להדיא הגאון בעל אבני נזר (חלק יורה דעה סימן תנ). וכן כתב בשו"ת תפארת צבי (חלק יורה דעה סימן כז אות יב). וכן כתב הרה"ג ר"י שווארץ בספר תבואת הארץ (עמוד שמג) שכותל מערבי דנא הוא כותל הר הבית, וכן כתב הרי"מ טוקצינסקי בספר "ארץ ישראל"

¹⁶ בתשובת הרדב"ז חלק ב (סימן תרצ"א) משמע דסבירא ליה שהכותל המערבי שלנו הוא כותל העזרה. וכן הבין בספר היבת ירושלים (עמוד רנו) בדברי הרדב"ז הנ"ל. וכן כתב בספר ארץ חיים (יורה דעה סימן ריו סל"ט) בשם הרדב"ז הנ"ל. וזה לשון החכמת אדם (שער משפטי הארץ סימן ח): שהכותל המערבי שנשאר, ר"ל כותל העזרה שהיתה לאחורי בית קדש הקדשים י"א אמה. ע"כ. ואם כנים הדברים האלה, היה יוצא לנו

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

שאסור מן התורה לבעל קרי (שלא טבל לקריו) ולילדות ולנדה (ובכלל זה כל הבתולות שלא נישאו עדיין, שאין טובלות אלא בערב יום הופתן), לגשת אל הכותל המערבי, היות והכניסה לשם היא בתוך הר הבית, ועיין בשו"ת הר צבי חלק יורה דעה (עמוד רסט והלאה).